

Етика проведення педагогічних досліджень

Розроблено на основі
AERA Code of Ethics та *BERA Ethical Guidelines for Educational Research*

Педагогічні дослідження – це галузь науки, що вивчає освітні процеси, а також характерні риси, взаємодію та організацію людей в процесі навчання. Дослідження в цій сфері проводяться з метою описати, зрозуміти і пояснити як процес навчання впливає на життя людини та як формальний і неформальний контексти освіти впливають на всі форми навчання. Педагогічні дослідження охоплюють широкий спектр методів, що відповідають конкретним поставленим проблемам, та є джерелом появи нового інструментарію і методик наукових пошуків.

Обов'язки учасників досліджень

Учасники дослідження можуть бути як активними, так і пасивними суб'єктами процесів спостереження, експерименту, анкетування, тестування, тощо. Педагоги-дослідники мають дотримуватись етичних норм та поважати всіх осіб, що беруть участь у процесі дослідження.

Добровільна інформована згода. Учасники дослідження повинні розуміти усі особливості процесу, в якому вони прийматимуть участь, включаючи такі аспекти як: навіщо потрібна їх участь; як будуть використані отримані результати; кому і яким чином буде представлений звіт, а також надати добровільну згоду на участь без жодного примусу.

Право відмови. Дослідники мають визнати право будь-якого учасника на відмову від участі в дослідженні з будь-якої причини або безпричинно, в будь-який час, та повинні проінформувати про це всіх учасників дослідження. Науковці мають погодитися з рішенням учасників про їх відмову або спробувати переконати їх, не застосовуючи насилля і примус.

Недопущення дискримінації. У процесі дослідження взаємовідносини і поведінка науковців повинні бути справедливими, порядними, етичними, з повагою та без упередження щодо віку, статі, статевих відмінностей, сімейного або батьківського статусу, партнерського статусу, раси, етнічності, національності, мови, культурної ідентичності, релігії, віросповідання, фізичної або психічної неспроможності, стану здоров'я, політичних переконань, соціо-економічного становища або будь-яких інших суттєвих відмінностей.

Недопущення експлуатації. Педагоги-дослідники не повинні експлуатувати осіб, над якими вони здійснюють безпосереднє або опосередковане керівництво, оцінювання або інший вид управління (студентів, досліджуваних, співробітників або учасників експерименту), а також безпосередньо не контролювати і оцінювати жодну особу з якою має романтичні, сексуальні або родинні зв'язки.

Домагання. Педагоги-дослідники у своїй діяльності не допускають домагань (одиначного інтенсивного акту або постійно повторюваних принизливих, образливих, наступальних дій, що створюють вороже професійне, робоче або освітнє середовище). Домагання може виявлятися у вигляді непотрібної, перебільшеної та необґрунтованої уваги або нападів, вербальних або невербальних, відносно будь-якої особи, що бере участь у дослідженні.

Підкуп учасників дослідження. Дослідники не повинні допускати фінансового заохочення або стимулів іншого роду щодо учасників дослідження, особливо коли це впливає на результати дослідження або на рішення піддослідного про участь в ньому.

Недоторканість приватного життя. Дослідники мають визнати право учасників на недоторканість приватного життя і повинні забезпечити їм конфіденційність та анонімність, доки вони, їх опікуни або інші відповідальні особи чітко та добровільно не відмовляться від цього права. Учасники мають право знати як і чому їх персональні дані збираються, для чого будуть використані та кому будуть доступні. Дослідники повинні мати дозвіл учасників на розкриття особистих даних стороннім особам та мають забезпечити, щоб такі особи мали дозвіл на опрацювання цих даних. Громадяни мають право на доступ до будь-яких зібраних щодо них персональних даних: дослідники повинні гарантувати надійність їх зберігання.

Діти, вразливі підлітки та дорослі. Діти, які здатні висловити свої власні погляди, повинні мати гарантоване право на вільне вираження своїх поглядів щодо всіх питань, які стосуються їх інтересів, співмірно з їх віком і зрілістю.

У випадку, коли вік досліджуваних, їх розумові здібності або інші вразливі обставини створюють обмеження, відповідно до яких вони не можуть зрозуміти свою роль або надати добровільну згоду на участь в експерименті, дослідники повинні в повній мірі вивчити альтернативні шляхи одержання достовірних відповідей. За таких обставин дослідники повинні співпрацювати та отримати згоду тих осіб, що виступають як опікуни (наприклад, батьків) або відповідальних осіб, які несуть відповідальність за благополуччя досліджуваних (наприклад, соціальних працівників).

Дослідники мають повідомити учасників (їх опікунів або соціальних працівників) про всі можливі передбачувані шкідливі впливи, що можуть виникнути у процесі дослідження або від його результатів. Якщо учасники відчувають занепокоєння чи дискомфорт, або ж виникли непередбачувані негативні наслідки, дослідники повинні негайно відмовитись від будь-яких дій, що завдають емоційної або іншої шкоди, включаючи повне припинення дослідження.

Планування, проведення та представлення результатів дослідження

Плануючи та здійснюючи дослідження педагоги-дослідники не провадять шкідливі практики та діють у спосіб, що не загрожує здоров'ю та життю учасників дослідження.

Конфлікт інтересів. Дослідники мають виключити наявність фінансового та інших видів конфлікту інтересів, що може скомпрометувати достовірність наукової гіпотези, наукової статті, публічних заяв або експертних висновків рецензентів.

До того ж, педагоги-дослідники повинні обрати учасників дослідження, з якими вони не перебувають у жодних стосунках (наприклад, як вчитель, науковий керівник, наставник або роботодавець). Якщо ресурси та умови проведення дослідження вимагають добору учасників з кола осіб, з якими дослідники мають стосунки, їм необхідно переконатись, що згода на участь є добровільною та отриманою без примусу. Дослідники мають впевнитись, що дані, які будуть використані, зібрані або оприлюднені в процесі дослідження, будуть оброблені у

такий спосіб, щоб мінімізувати та попередити ризики виникнення подальших нападів і переслідувань учасників.

Методика. Дослідники повинні використовувати набір методів, що відповідає цілям дослідження, ґрунтуючи висновки на критичному аналізі фактів, а також оприлюднити результати та їх тлумачення об'єктивно і в повній мірі. Ті вчені, які надають перевагу використанню специфічних методів, теорій та гіпотез, повинні знати альтернативні підходи, щоб переконати замовника дослідження у їх необхідності.

Фабрикація, фальсифікація та плагіат. Педагоги-дослідники не повинні брати участь у фабрикації чи фальсифікації даних, джерел, результатів дослідження та плагіаті в процесі планування, виконання, звіту або оприлюднення результатів дослідження.

Дослідники не повинні нашкодити репутації дослідження наступними **діями**:

- * фальсифікацією фактів та отриманих результатів;
- * роблячи із результатів дослідження сенсацію для максимального публічного розголосу;
- * спотворюючи результати, вибірково публікуючи деякі встановлені факти, замовчуючи інші;
- * критикуючи інших науковців, з метою дискредитації;
- * експлуатуючи найманий штат дослідників та неправомірно використовуючи умови робочого місця;
- * проведенням робіт, які можуть мати наявність конфлікту інтересів або проводитися задля комерційної вигоди, що ставить під загрозу об'єктивність дослідження;
- * проведенням робіт, в яких вони некомпетентні;
- * використовуючи наукові результати, отримані спільно з групою співавторів, як * базис для індивідуальної статті без дозволу співавторів та осіб, які причетні до цього;
- * використовуючи дослідження з шахрайською та незаконною метою.

Поширення даних. Дослідники надають відкритий доступ до своїх даних після завершення проекту або за допомогою публікації статей для подальшого аналізу та підтвердження їх іншими науковцями. Дослідники відповідальні за оприлюднення отриманих наукових результатів відкрито і в повній мірі, не опускаючи жодних даних. Якщо дослідник виявив суттєві помилки у своїй статті або презентації своїх даних, він вживає заходів для усунення таких помилок, їх корекції та повідомленні про помилки в публікації за допомогою будь-якого зручного профільного форуму. В процесі оприлюднення результатів дослідник вживає відповідні заходи з метою захисту конфіденційності даних щодо дослідження та інформації про учасників дослідження.

Авторство. У списку авторів, мають бути вказані особи, якими зроблено істотний внесок у наукове дослідження, подане у статті. Академічний статус, посада або інший показник старшинства не повинні визначати порядок у цьому списку; порядок авторів має зазначити відносне лідерство та величину внеску дослідників у дану наукову роботу.